

Metropolipolitiikan yhteistyöryhmä

TYÖOHJELMA 2020-2023

1. Tausta

Metropolipolitiikan yhteistyöryhmän tehtävänä on edistää metropolialuetta koskevien hallitusohjelman linjausten toteuttamista sekä tiivistää valtion ja metropolialueen yhteistyötä ja politiikan koordinaatiota asioissa, jotka tukevat metropolialueen kasvua, työllisyyttä, kestäväää kehitystä, globaalia kilpailukykyä ja alueen erityishaasteiden ratkaisua. Hallituksen ohjelmassa todetaan metropolialueen yhteistyöstä seuraavaa:

”Vahvistetaan pääkaupunkiseudun muodostaman metropolialueen kykyä kilpailla muiden eurooppalaisten metropolien kanssa niin osaavasta työvoimasta, yrityksistä kuin kulttuurisesta vetovoimasta ja sen mukanaan tuomista matkailijoista”

Yhteistyöryhmä ohjaa yhteisten tavoitteiden asettamista ja käsittelee konkreettisia toimenpiteitä. Yhteistyö perustuu aitoon kumppanuuteen ja se on ratkaisukeskeistä. Yhteistyöryhmän toimeksianto ei vaikuta ministeriöiden vastuunjakoon valtionhallinnon sisällä, vaan yhteistyöryhmä koordinoi ja tehostaa yhteistyötä ja toimii vuorovaikutusfoorumina.

Tämä metropolipolitiikan työohjelmaluonnos kattaa syksyllä 2019 alustavasti sovitut yhteistyön painopisteet ja niiden alateemat. Ohjelman laadinnassa on huomioitu myös keväällä 2020 alkanut ja edelleen jatkuva koronaviruspandemia, joka vaikutuksineen määrittää keskeisesti koko hallituskauden sitä, mihin ja miten metropolipolitiikankin toimia kohdistetaan. Työohjelmaluonnos sisältää ehdotuksen niistä painopisteistä ja teemoista, joissa metropolialueen ja valtion yhteistyön konkreettinen toteuttaminen tulisi käynnistää ensimmäisenä ja kiireellisimpänä. Näiden teemojen osalta työohjelma sisältää myös tarkemmat konkreettiset toimenpide-ehdotukset.

Esitettävien yhteistyön painopisteiden lisäksi metropolipolitiikan toteuttaminen voi sisältää muitakin toimenpiteitä tai toimenpidekokonaisuuksia. Työohjelmaa päivitetään hallituskauden aikana.

Työohjelma suuntaa metropolipolitiikan toteutusta vuosina 2020 – 2023. Sen ja siinä esitettyjen toimenpiteiden toteutusta seurataan yhteistyöryhmän ja metropolipolitiikan sihteeristön toimesta. Metropolipolitiikan koordinaatiosta vastaa ympäristöministeriö ja toteutuksesta vastaavat osaltaan metropolipolitiikan kannalta keskeiset ministeriöt (VNK, YM, TEM, VM, LVM, STM, OKM, OM) sekä Helsingin seudun kaupungit ja kunnat.

2. Yhteistyön painopisteet

Metropolipolitiikan toteutuksen kannalta keskeiset ministeriöt sekä kaupungit ovat syksyllä 2019 alustavasti sopineet, että hallituskaudella 2019-2023 metropolipolitiikan ja sitä koskevan yhteistyön painopisteet ja alateemat ovat seuraavat:

- Korkea työllisyys, toimivat työllisyyspalvelut ja osaaminen
 - Kaupunkien rooli työllisyyden edistämässä; yhteistyö työllisyyspalveluihin liittyvässä valmistelussa
 - Koulutuspaikat, ml. kansainvälinen koulutustarjonta

- Työvoiman saatavuus, erityisesti työ- ja osaamisperäinen maahanmuutto
 - Maahanmuuttajien osaaminen ja työllisyys
 - Nuorten syrjäytymisen ehkäisy
 - Metropolialueen kansainvälinen profiili ja investointien houkuttelu
 - Metropolialueen kulttuuripalvelujen vetovoima ja matkailu
 - TKI-politiikka
- Kestävä kaupunkikehitys
 - Tavoite hiilineutraalista Suomesta ja metropolista 2035
 - Ilmastoystävällinen liikenne
 - Segregaation ehkäisy
 - Asuntopolitiikka ja maankäyttö (ml. MRL)
 - Metropolialueen erityispiirteiden huomiointi kuntien asemaa ja rahoitusta koskevissa uudistuksissa

Lisäksi on sovittu, että seuraavat kaupunkeihin ja kaupunkipolitiikkaan liittyvät asiat etenevät omilla prosesseillaan, ja metropolipolitiikan roolina niissä on koordinaatio ja päällekkäisyyksien välttäminen:

- Kaupunkistrategia (VM)
- Seutukaupunkiyhteistyö (TEM)
- MAL-sopimus (YM)
- Uudenmaan sote-erillisratkaisu (STM)
- Kuntapolitiikan kokonaisuuden toimenpidevaihtoehtoja valmisteleva työ (VM)

3. Ehdotus ensimmäisenä käynnistettäviksi teemoiksi ja kumppanuustoimenpiteiksi (2020-2021)

Koronaviruspandemia ja sen vaikutukset määrittävät keskeisesti koko hallituskauden ajan sitä, mihin ja miten metropolipolitiikan toimia kohdistetaan. Koronakriisin vaikutukset liittyvät sekä taloudelliseen taantumaan ja aiheuttamaan sopeutus- ja elvytystarpeeseen että kasvavaan riskiin sosiaalisen pahoinvoinnin, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen lisääntymisestä. Kriisistä toipuminen ja jälleenrakennus edellyttävät uudenlaisten toimintatapojen kehittämistä ja elpymistoimien kohdistamista kestäväällä tavalla. Akuuttia, kriisinaikaista taloudellista tukea kunnille ja kaupungeille on kohdistettu vuoden 2020 lisätalousarvioissa ja vuotta 2021 koskevassa talousarvioesityksessä sekä sen täydennyksessä.

Koronatilanteen vaikutukset huomioon ottaen on metropolialueen kuntien ja ministeriöiden välillä asiantuntijatasolla käydyissä alustavissa keskusteluissa tunnistettu edellä kohdassa 2 mainittujen painopisteiden pohjalta seuraavat kolme laajaa teemaa, joissa konkreettiset kumppanuustoimet olisi tarpeen käynnistää nopeasti.

1. työllisyys; erityisesti työllisyyskokeilu, osaavan työvoiman saatavuus ja työperäinen maahanmuutto,
2. sosiaalinen kestävyys; erityisesti syrjäytymistä korjaavat toimet metropolialueella ja

3. hiilineutraalius; mukaan lukien rakentaminen ja liikenne.

Kuntien ja ministeriöiden asiantuntijat ovat yhdessä kartoittaneet kunkin teeman osalta keskeisimmät yhteistyön tarpeet ja hahmotelleet niitä koskevat alustavat, seuraavat ehdotukset konkreettisiksi kumppanuustoimenpiteiksi.

A. Työllisyys

Yleiset perustelut ja tarve työllisyyttä koskeville toimenpiteille

Metropolialueen erityispiirteet: Metropolialue on Suomen suurin työssäkäyntialue, jossa on korkea työllisyysaste ja monipuolinen elinkeinorakenne. Alue on keskeinen koko valtakunnan työvoimakysynnän ja –tarjonnan sekä kilpailukyvyn kannalta. Alueella on määrällisesti eniten maahanmuuttajia (sekä työperustaista että humanitaarista maahanmuuttoa). Maahanmuuttajien, erityisesti maahanmuuttajanaisten työttömyysaste on korkea, ja työmarkkinat ovat segregoituneet. Maahanmuuttajien työllistymistä haittaa työmarkkinoilla esiintyvä syrjintä. Keskeisenä pullonkaulana on myös kansainvälisten osaajien saatavuus. Jatkossa alueen haasteena on myös väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen. Nuorison työllistyminen tarvitsee erityistä huomiota.

Korona-kriisin vaikutukset: Talouden muutoskestävyys on metropolialueella periaatteessa kaikkein vahvin, koska yritysanta ja osaaminen on Suomen monipuolisinta ja työmarkkina laajin. Äkillisessä muutostilanteessa metropolialue on kohdannut kuitenkin ensimmäisten joukossa ja voimallisimmin kriisin aiheuttamat vaikutukset. Lomautukset sekä mahdolliset irtisanomiset koskevat kymmeniä tuhansia palkansaajia metropolialueella. Erityisen kova isku kohdistuu matkailu- ja palvelualoihin. Työttömien ja erityisesti lomautettujen määrät ovat kääntyneet koronakriisin seurauksena rajuun kasvuun. Tilanteesta johtuen työmarkkinoilta on vaarassa syrjäytyä sellaisia henkilöitä, joilla on kohonnut pitkäaikaistyöttömyyden riski. Riskinä on myös työmarkkinoille tulevien jääminen syrjään, millä voi olla elinikäisiä vaikutuksia.

Ehdotus keskeiseksi toimenpiteeksi: Metropolialueen erityispiirteiden kokonaistarkastelu osana työllisyyspalveluiden pysyvien rakenteiden valmistelua

Toimenpide:

Osana työllisyyspalveluiden pysyvien rakenteiden valmistelua tarkastellaan metropolialueen työmarkkinoiden erityiskysymyksiä. Laaditaan kokonaistarkastelu siitä, mitkä toimintaympäristön, toimijaekosysteemin jne. piirteet metropolialueella tulee ja on tärkeää huomioida, kun TE-palvelujärjestelmää uudistetaan seuraavista näkökulmista:

- Palvelujen järjestämisrakenne
- Palvelujen tuottamistavat
- Ohjausjärjestelmä
- Rahoitusjärjestelmä
- Asiakaspalvelu
- Palveluvalikoima

- Yhteistyö koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa
- Työvoima-, koulutus- ja osaamistarpeiden ennakointijärjestelmän kehittäminen

Tarkastelussa otetaan huomioon eri toimijoiden tarjoamat työllisyyden Talent Boost –yrityspalvelut ja erityisesti kansainvälisen rekrytoinnin mallin kehittämistyö. Tarkastelussa kiinnitetään läpileikkaavasti erityistä huomiota maahanmuuttajien ja nuorison asemaan, mukaan lukien työmarkkinoilla esiintyvä syrjintä.

Perustelut toimenpiteelle:

Työllisyyden palvelurakenteiden uudistaminen on pääministeri Marinin hallituksen merkittävimpiä uudistuksia. Sen merkitys ja vaikutukset erityisesti metropolialueelle ovat suuret. Metropolialue on Suomen suurin ja muista poikkeava työssäkäyntialue. Alueella on korkea työllisyysaste ja monipuolinen elinkeinorakenne. Merkittävä osa Suomen väestöstä ja työnantajista sijoittuu metropolialueelle. Väestön monimuotoisuus ja työnantajien työvoimatarpeet asettavat työlle erityistä painoarvoa. Alueella tapahtuvat oleelliset palvelurakenteen uudistukset vaikuttavat näin ollen merkittäväan osaan väestöä ja niillä on myös keskeinen vaikutus koko maan elinkeinoelämän toimintaedellytyksille.

Työvoiman ja osaamisen kokonaisuus on kriittinen erityisesti siksi, että työttömyyden voimakas lisääntyminen vaikuttaa oleellisesti pääkaupunkiseudun kestäväan kasvun edellytyksiin tulevina vuosina. On olennaista varmistaa, että alueen julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden, työkyvyn tuen palveluiden sekä osaamispalveluiden kokonaisuus auttaa vastaamaan työvoiman osaamisen ja työkyvyn haasteisiin oikea-aikaisesti ja tehokkaasti. Kokonaisuutta edistämällä voidaan merkittävästi lisätä verokertymää, vähentää tulonsiirtoja sekä ehkäistä työttömyyteen liittyviä ylisukupolvisia hyvinvointiriskejä.

Työvoiman palvelurakenteeseen liittyvät ratkaisut korostuvat erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa palvelujärjestelmää ei voi, useimmista muista alueista poiketen, rakentaa ongelmitta maakunnallisesti tai keskustaupunki-ympäryskunta -ajattelun pohjalta. Myöskään puhdas kaupunkipohjainen ratkaisu ei ole yhteisen työssäkäyntialueen kannalta optimaalinen. Näin ollen erilaisia etenemisvaihtoehtoja on pääkaupunkiseudun kannalta tarkasteltava erityisen huolellisesti etuja ja haittoja punniten. Kaikissa metropolialueen kaupungissa korostuvat työnhakijat, joilla on työkyvyn haasteita. Tämä korostaa työvoimapolitiikan palvelurakennetarviksen suurta merkitystä nimenomaisesti metropolialueella, jossa työllisyys- ja sotepalveluiden integroinnissa on lisäksi otettava huomioon valmisteilla oleva sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva Uudenmaan erillisaratkaisu. Edelleen valmistelussa tulisi tältä osin ottaa huomioon myös se, että pysyvän mallin olisi tarpeen sisältää metropolialueen kuntien, koulutuksen järjestäjien ja ylläpitäjien, korkeakoulujen, työhallinnon ja alueen työ- ja elinkeinoelämän yhteistyörakenteita, joiden tarkoituksena on varmistaa työllistymisen kannalta tehokkaan koulutuksen ja muun tuen saatavuus. Jatkuvan oppimisen nopeavaikutteisilla toimilla tuetaan työllisyyspalveluiden pysyvien rakenteiden valmistelua. Osaamis- ja koulutustarpeen ennakoinnilla ja nykytilanteen jatkuvalla seuraamisella on tärkeää vaikuttaa rekrytointiongelmiiin ja edistää kohtaantoa työmarkkinoilla. Luovan talouden toimijat tulisi ottaa pysyvässä mallissa huomioon.

Pysyvien rakenteiden valmistelussa tarvitaan kuntien ja valtion sekä eri toimijoiden tiivistä yhteistyötä ja yhteisvalmistelua. Kaupunkien ja valtion kumppanuus koko ehdotetussa kokonaisuudessa on olennainen ja välttämätön, sillä palveluiden järjestämis-, tuottamis-, rahoitus- ja hallinnointivastuut jakautuvat nykyiselläänkin niiden välille.

Keskeiset vastuutahot:

TEM, OKM, STM sekä kaupungit ja kunnat

Muut työllisyyteen liittyvät toimenpide-ehdotukset – jotka voidaan ottaa suunniteltaviksi edellä ehdotetun priorisoidun toimenpiteen jälkeen

Osaavan työvoiman lisäämiseen tähtäävä kokeilujen kokonaisuus (kts. erillinen liite)

Työllistymisen ja työkyvyn tuen monialaisen palvelukokonaisuuden rakentaminen, metropolialueen tarpeista lähtien ja tunnistaen mm. heikossa työmarkkina-asemassa olevien ja maahanmuuttajien tarpeet (kts. erillinen liite)

B. Sosiaalinen kestävyys – etenkin syrjäytymisen ehkäisy

Yleiset perustelut ja tarve sosiaalisen kestävyden toimenpiteille

Metropolialueen erityispiirteet: Alueen maahanmuuttajaväestö on kantaväestöä suuremmassa syrjäytymisriskissä ja nähtävissä on mm. asuinalueiden sekä työmarkkinoilla tapahtuvaa eriytymistä ja rakenteellista eriarvoistumista. Lisäksi erityisesti pakolaistaustaisten henkilöiden terveys on heikompi kuin valtaväestön. Tukiverkoston puute lisää sosiaalisia riskitekijöitä ja osallisuus kaventuu huonomman sosioekonomisen aseman myötä. Paperittomat maahanmuuttajat ja heihin liittyvät haasteet keskittyvät metropolialueelle.

Metropolialueella asuntojen hinnat ja vuokrataso ovat muuta maata korkeammat ja merkitsevät, että maksukyvyn rajat tulevat nopeammin vastaan. Asunnottomien määrä on suhteessa huomattavasti muuta maata suurempi, erityisesti nuorisoasunnottomuus on ongelma. Paperittomien suuri määrä aiheuttaa tilapäismajoitustarvetta ja siihen syntyvää ketjutusta ja riippuvuutta. Tilapäismajoitusjaksot voivat olla pitkäaikaisia, koska perheiden on vaikea löytää kohtuuhintaisia asuntoja. Asuntomarkkinoilla tapahtuva syrjintä on sekin maahanmuuttajaväestöön kohdistuva erityinen ongelma. Metropolialueella korostuvat myös pimeät asuntomarkkinat ja hyväksikäyttö. Samoin korostuvat lapsiperheiden asumiseen vaikuttavat haasteet ja uhat. Pienituloisten lapsiperheiden määrä alueella on suuri, ja vieraskielisten lapsiperheiden määrä korostuu. Monilla perheillä on arjen sujumisen ja toimintakyvyn vajetta. Eriarvoistuminen näkyy myös hyvinvoinnissa ja terveydessä. Lasten harrastusmahdollisuudet jakautuvat epätasa-arvoisesti. Alueen korkea hintataso lisää toimeentulo-ongelmia.

Korona-kriisin vaikutukset: Tarve konkreettiselle ruoka- ja tarvikeavulle vähävaraisissa lapsiperheissä on kasvanut. Työttömyyden kasvun vaikutukset korostuvat pienituloisissa perheissä, joiden menot ovat metropolialueella suhteessa korkeammat kuin muualla maassa. Maahanmuuttajataustaisia työntekijöitä on eniten aloilla, joissa ei voi tehdä etätöitä. Asunnottomuus ei ole korona-kriisin aikana kasvanut, mutta kriisin pitkäaikaisia vaikutuksia asumisen haasteisiin on seurattava ja haittoihin puututtava. Asumisneuvonnan tarve ja merkitys korostuvat entisestään. Huoli nuorten mielenterveysongelmien kasvusta ja etäopetuksen haitallisista vaikutuksista on lisääntynyt.

Ehdotus keskeiseksi toimenpiteeksi: Maahanmuuttajaerityinen kokonaistarkastelu syrjäytymistä ehkäisevissä hankkeissa metropolialueella

Toimenpide:

Keskeisissä, myös metropolialuetta koskevissa syrjäytymistä ehkäisevissä hankkeissa tunnistetaan maahanmuuttajat erityisenä ja erityistoimia edellyttävänä kohderyhmänä. Näitä hankkeita ovat erityisesti *Työllisyyden kuntakokeilu, Asunnottomuuden yhteistyöohjelma 2020-2022, Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistämisen linjaukset sekä Työkykyohjelma 2019-2023*. Huolehditaan, että hankkeista muodostuu toisiaan tukeva kokonaisuus. Tarkastellaan hankkeiden muodostaman kokonaisuuden toimivuutta, yhdyspintoja ja tunnistetaan mahdollisia aukkoja. Tunnistetaan myös erityisiä toimia, joita maahanmuuttajien osallisuuden, työllistymisen ja hyvinvoinnin edistämiseksi tulisi toteuttaa ja jotka edellyttävät metropolialueen kaupunkien ja valtion yhteisiä toimenpiteitä. Tässä tunnistettujen, jo käynnistettyjen ohjelmien ja toimenpiteiden kokonaisuutta voidaan myös täydentää, mikäli muita teeman kokonaisuuteen liittyviä toimenpiteitä tunnistetaan tai uusia sellaisia käynnistyy.

Perustelut toimenpiteelle:

Metropolialueen kaupungit ovat etulinjassa kohtaamassa maahanmuuton haasteet ja mahdollisuudet. Maahanmuuttajien syrjäytymistä ehkäisevät ja osallisuutta edistävät toimet edellyttävät poikkisektoraalista ja kokonaisvaltaista tarkastelua hallitusohjelmasta nousevien olemassa olevien toimien yhteensovittamiseksi, hyvien käytäntöjen jakamiseksi ja mahdollisten muiden erityistoimien suunnittelun pohjaksi. Seuraavassa kuvataan lyhyesti edellä mainitut tunnistetut hankkeet ja niiden kytkeytyminen ehdotettuun toimenpiteeseen:

Asunnottomuuden yhteistyöohjelma 2020-2022: Asunnottomuusohjelmaa toteutetaan ohjelmakuntien omilla suunnitelmilla, joita myös metropolialueen kaupungit ja kunnat parhaillaan valmistelevat. Metropolialueella maahanmuuttajien asunnottomuus korostuu ja ongelman ratkaisu edellyttää erityistoimia.

Valtionapukokonaisuuden osalta (asunnottomuutta vähentävät sote-palvelut) maahanmuuttajat ovat metropolialueella yksi kohderyhmä. (YM, STM ja kaupungit)

Kulttuuripolitiikka, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistämisen linjaukset (valmistelussa): Opetus- ja kulttuuriministeriön valmistelussa olevissa linjauksissa alustavia teemoja ovat mm. kulttuurisen moninaisuuden ja monikielisyyden toteutuminen luovassa työssä ja tuotannossa, taiteen ja kulttuurin sisällöissä ja kulttuuripalveluissa; ulkomaalaistaustaisten mahdollisuudet harjoittaa ammattimaista ja muuta taide- ja kulttuuritoimintaa ja osallistua taide- ja kulttuurielämään kulttuurin käyttäjinä; taide- ja kulttuuripalveluiden saavuttavuus ulkomaalaistaustaisille; taide- ja kulttuuripalvelut maahanmuuttajien kotoutumisen tukena, sekä millainen rooli taiteella ja kulttuurilla voisi olla kulttuurien välisessä vuoropuhelussa. Metropolialueella maahanmuuttajien osuus on kasvamassa ja maahanmuuttajat ovat yksi kulttuuripalveluiden kohde- ja tekijäryhmä. Kulttuuripalveluilla voi olla merkittävä rooli mm. maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisyssä. (OKM)

Työkykyohjelma 2019-2023: Osana työkykyohjelmaa lisätään osatyökykyisten työttömien työllistymisen edellytyksiä, työ- ja toimintakykyä ja yhteiskunnallista osallisuutta sekä luodaan monialainen palvelukokonaisuus, jossa osatyökykyisten työttömien työkyvyn tuen tarve tunnistetaan ja jossa palvelut ja

palvelupolut toimivat asiakaslähtöisesti. Kunnille ja kuntayhtymille myönnetään myös valtionavustuksia, jotta ne voisivat ottaa käyttöön työkyvyn tuen ja tuetun työllistymisen menetelmiä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Valtionavustuksella tuettavat toimenpidekokonaisuudet ovat 1) työkyvyn tuki osaksi tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusta sekä 2) tuetun työllistymisen menetelmät. Toiminta kattaa työttömät ja pitkäaikaistyöttömät, jotka tarvitsevat työkyvyn tukea ja työllistymisen tukea kohti työelämää. Ohjelmalla ja valtionavustuksilla on mahdollista tukea metropolialueella erityisesti maahanmuuttajien erityistarpeiden huomioimista. (STM, TEM ja kaupungit)

Keskeiset vastuutahot:

TEM, YM, OKM ja STM sekä kaupungit ja kunnat

Muut sosiaaliseen kestävyteen liittyvät toimenpide ehdotukset – jotka voidaan ottaa suunniteltaviksi edellä ehdotetun priorisoidun toimenpiteen jälkeen

Tiedolla johtaminen metropolialueen sosiaalisen kestävyden vahvistajana (kts. erillinen liite)

Aktiivisen osallisuuden edistäminen metropolialueella (kts. erillinen liite)

Kohti ikäystävällistä metropolialuetta (kts. erillinen liite)

C. Hiilineutraalius

Yleiset perustelut ja tarve hiilineutraaliutta koskeville toimenpiteille

Metropolialueen erityispiirteet: Metropolialueen osuus on noin 14 % Suomen kasvihuonekaasupäästöistä. Metropolialueen ja etenkin pääkaupunkiseudun asukaskohtaiset päästöt ovat Suomen mittakaavassa pieniä. Päästövähennysten kannalta oleelliset absoluuttiset kokonaispäästöt ovat kuitenkin suuret. Helsingin kokonaispäästöt ovat Suomen kunnista suurimmat, ja Espoo ja Vantaakin ovat seitsemän suurimman kuormittajan joukossa. Hiilineutraaliuden tavoittelun kannalta metropolialueen merkittävimpä erityispiirteitä ovat kaukolämmön tuotannon, liikenteen ja hiilineutraalin kiertotalouden luomat mahdollisuudet paikallisen ja alueellisen hiilijalanjäljen pienentäjinä sekä globaalin hiilikädenjäljen suurentajina. Metropolialue on Suomen tärkein osaamis- ja yrityskeskittymä. Kasvavalla alueella on paljon kehitystoimintaa tekevien pörssiyritysten pääkonttoreita, merkittävää tutkimus- ja innovaatio toimintaa, pieniä innovatiivisia yrityksiä, riittävä markkina-alue uusien ratkaisujen pilotointiin sekä hyvät edellytykset valtion, kuntien ja yritysten yhteiselle kehitystyölle.

Korona-kriisin vaikutukset: COVID-19 viruksen aiheuttama taantuma ei olennaisesti vähennä globaaleja päästöjä eikä ilmastohaittaa, vaikka paikallisesti esimerkiksi ilmanlaatu voi parantua. Koronakriisin vaikutus Suomen kasvihuonepäästöihin ilmenee ennen muuta liikenteen ja teollisen tuotannon muutosten kautta. Kriisi on laskenut merkittävästi Euroopan energiantuotannon päästöjä, ja päästöoikeuksia jää tällä hetkellä käyttämättä merkittäviä määriä. Päästövähennystavoitteiden saavuttamisen ja ilmastotavoitteiden kannalta nyt nähty päästöoikeuksien hinnan lasku on haaste. Koronasta palautumisen keskeisenä tavoitteena tulee olla esimerkiksi käyttäjien luottamuksen palauttaminen joukkoliikenteeseen ja palvelutason turvaaminen ja

kestävän liikkumisen edistäminen tätä kautta. Kestävä ja oikeudenmukainen siirtymä edellyttää resurssiviisaita ratkaisuja yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla. Koronakriisistä toipumiseen suunnattavien elpymistoimien mahdollisuudet on tärkeää hyödyntää vihreää kasvua ja innovatiivisia ratkaisuja edistävällä tavalla.

Ehdotus keskeiseksi toimenpiteeksi: Puhtaan ja älykkään metropolialueen kehittämiskokonaisuus

Toimenpide:

Keskeisten ministeriöiden ja kaupunkien yhteistyönä kehitetään ja käyttöön otetaan vähäpäästöisiä ratkaisuja, jotka tukevat merkittäväällä tavalla asukkaiden kestävästä elämäntapaa, arjen sujuvuutta ja lisäävät yritysten ja muiden kehittäjien kilpailukykyä ja vahvistavat metropolialueen taloutta. Kaupungit myös sisällyttävät hiilineutraalin kiertotalouden tavoitteet ja toimenpiteet osaksi kaupunkistrategiaansa.

Toimenpiteet toteutetaan kolmen alatoimenpiteen kautta: haetaan ratkaisuja 1) rakennusten ja alueiden elinkaaren aikaisiin päästöihin Euroopan komission 14.10.2020 julkaiseman Renovation Wave – korjausrakentamisen aloitteen mukaisesti, 2) liikenteen vähäpäästöisyyteen ja päästöttömyyteen ja 3) kiertotalouden ekosysteemien merkittävään kasvattamiseen. Kaikkiin teemoihin sisältyy kestäviä energiaratkaisuja. Kunnianhimoisilla, riittävän mittakaavan hankkeilla, jotka tähtäävät energiatehokkuuden parantamiseen, uusiutuvan energian käyttöönottamiseen, digitaalisten ratkaisujen hyödyntämiseen sekä kiertotalouden mukaisiin ratkaisuihin mm. materiaalihokkuutta parantamalla ja kestävien materiaalien käytöllä on mahdollisuus myös vastata EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen RRF:n Suomelle asettamiin tavoitteisiin mm. vihreän siirtymän ja digitalisaation osalta.

Perustelut toimenpiteelle:

Kaupungit ja niiden yhteistyökumppanit ovat tärkeitä toimijoita muutoksessa kohti nykyisiä materiaali- ja energiajärjestelmiä korvaavia kiertotalouteen perustuvia rakenteita ja ratkaisuja. Kiertotaloudessa eri toimijoiden yhteistyö ja innovointi korostuvat. Infraratkaisujen ja palveluiden – kuten energia, vesi, ravinnekierrot, jätteet ja sivuvirrat, liikkuminen ja ICT – integroitu suunnittelu ja toteutus mahdollistavat ympäristöä säästävien suljettujen ratkaisujen lisäksi taloudelliset säästöt. Yli puolet metropolialueen suorista kasvihuonekaasupäästöistä syntyy rakennusten lämmittämisestä. Myös liikenteen päästöt ovat merkittävä osa kaupunkien päästöistä. Rakentamisen päästöt ja materiaalien käyttö kasvavat jatkuvasti, niin paikallisesti kuin globaalisti. Uusilla ratkaisuilla voidaan vähentää päästöjä ja synnyttää uusia työpaikkoja perinteiselle rakennus- ja korjaussektorille, uusien digitaalisten palveluiden tuottajille ja kiertotaloustoimijoille. Uudenlaisten ratkaisujen käytöstä saadaan referenssejä yrityksille.

Ensimmäinen alatoimenpide toteutetaan käynnistämällä konkreettisia kaupunkikehittämisen hankkeita esimerkiksi Malmin, Keran ja Aviapoliksen alueilla, joissa kehitetään ja kokeillaan kestäviä kaupunki-innovaatioita. Eri kehityskohteissa toteutetaan yhdessä yritysten kanssa energiaan, rakentamiseen, palveluihin, liikkumiseen sekä kiertotalouteen liittyviä ratkaisuja, joilla merkittävästi pienennetään hiilijalanjälkeä, edistetään materiaalien uudelleenkäyttöä ja vähennetään luonnonvarojen käyttöä sekä

parannetaan taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä. Uusien ratkaisujen kehittämisessä hyödynnetään digitalisaation mahdollistamia ratkaisuja arjen sujuvuuteen.

Lisäksi tehdään yhteistyötä ohjauskeinojen ja määräysten yhtenäistämässä alueellisten ja kiinteistökohtaisten hiilineutraalien energijärjestelmien edistämiseksi, edistetään puurakentamista, kiihdytetään olemassa olevan rakennuskannan energiaremontteja ja uusiutuvan energian tuotantoa energianeuvonnan ja palveluiden kehittämisen kautta sekä edistetään kaupunkien vuokrataloyhtiöiden energiatehokkaita korjaushankkeita.

Toinen alatoimenpide toteutetaan edistämällä sähkön ja fossiilivapaiden polttoaineiden käyttöä kaupunkien hankintakriteereillä, luomalla yhteistyössä sähkön ja biopolttoaineiden tankkaus- ja latausratkaisuja, yhteiskehittämällä informaatiojärjestelmiä ja datan hyödyntämistä kaupunkilogistiikan palveluun, houkuttelemalla kestävään liikkumiseen esimerkiksi hinnoittelun, etujen tai tukien avulla, sekä luomalla kaupunkisuunnittelulla ja ohjeistuksella edellytykset kestäville liikkumistavoille ja –ratkaisuille.

Kolmas toteutetaan kehittämällä pääkaupunkiseudun ja Kuuma-kuntien rakennusten purkumateriaalimarkkinoita ja edistämällä materiaalien uudelleenkäyttöä, edistämällä monialaisesti muovien kierrätystä metropolialueella sekä edistämällä uusiutuvien polttoaineiden ja päästöttömien käyttövoimien käyttöä.

Keskeiset vastuutahot:

YM, LVM, TEM, VM sekä kaupungit ja kunnat

Muut hiilineutraaliuteen liittyvät toimenpiteet – jotka voidaan ottaa suunniteltaviksi edellä ehdotetun priorisoidun toimenpiteen jälkeen

12.6. käsitellyn työryhmän ehdotuksen (kts. erillinen liite) ne toimenpiteet, jotka eivät sisälly em. priorisoituun kehittämiskokonaisuuteen. Toimenpiteitä ei ole valmisteltu konseptitasolle. Näitä toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- hukkalämpöjen hyödyntäminen kaukolämmötuotannossa
- autonomisen joukkoliikenteen kehittäminen

4. Jatkotyö sekä ehdotus muiden painopisteteemojen käsittelyaikatauluksi 2021-2023 (täydentyä)

Edellä kuvatut painopisteet ja konkreettiset toimenpide-ehdotukset ovat kohtuullisen laajoja ja ainakin niistä osan toteutus tulee jatkumaan useamman vuoden. Tarkoitus on seurata toimenpiteiden edistymistä yhteistyöryhmässä säännöllisesti. Yhteistyöryhmä myös ohjaa toimenpiteiden toteutusta. Toimenpiteiden seurannan lisäksi kiinnitetään laajemminkin huomiota metropolipolitiikan toimien vaikuttavuuteen.

Mikäli yhteistyöryhmä hyväksyy ehdotetut toimenpiteet, käynnistetään valmistelu ministeriöiden ja kaupunkien yhteistyönä välittömästi, mukaan lukien yksilöidympi toteutussuunnitelma aikatauluineen. Toimenpiteiden toteutus jatkuu vuonna 2021, ja toimenpiteestä riippuen myös tämän jälkeen.

Nyt ehdotetut toimenpiteet eivät vielä kaikin osin kata seuraavia metropolipolitiikan painopisteiksi valittuja teemoja:

- Koulutuspaikat, ml. kansainvälinen koulutustarjonta
- Metropolialueen kansainvälinen profiili ja investointien houkuttelu
- Metropolialueen kulttuuripalvelujen vetovoima ja matkailu
- TKI-politiikka
- Segregaation ehkäisy
- Metropolialueen erityispiirteiden huomiointi kuntien asemaa ja rahoitusta koskevissa uudistuksissa

Näiden teemojen osalta käydään yhteistyöryhmän ensimmäisessä kokouksessa lähetekeskustelu, jossa arvioidaan sekä tarvittavien konkreettisten toimenpiteiden tarvetta, että niitä koskevan valmistelun aikataulua.

ERILLINEN LIITE

Idearyhmien tuottama tarkempi materiaali